

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ואתחנן

(חלק כט שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת ואתחנן (שבת נחמו), ט"ט מנ"א, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ואתחנן * ב

33

הגמרא⁶: „אין מושיבין אותן אלא במקום מים . . במקום שווקים כו'“, הרי אינו מוכן: מה המקום לכך שהדבר ייעשה על חשבוננו של אחר מישאל, ובפרט „רבו“ – לשלח את רבו לגלות (כדי שילמד תורה לתלמיד)?⁷

ובפרט שהמדובר כאן הוא אודות תלמיד שנכשל בחטא הורג נפש [אמנם בשגגה, אבל הא גופא מעיד שהוא שלא כדבעי⁸, אשר מטעם זה חייב גלות „כי היכי דליהוי . . כפרה“⁹; אילו היה תלמיד הגון כדבעי – לא היתה תקלה גדולה שכזו באה לידו. וכדברי הגמרא¹⁰ ביחס להורג נפש בשגגה, „מרשעים¹¹ יצא רשע“].

ועל כן הוסיף הרמב"ם וכתב, „וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין“: הענין של תלמוד תורה (חכמה) אצל תלמיד אינו רק בדוגמת צרכים חשובים ביותר שלו (כך שנאמר שמאחר שעסק קודם לכן

א. מן הפסוק¹ „ונס אל אחת מן ההרים האל וחי“ ילפינן² ש„תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא“.

והנה, הרמב"ם בספרו היד³ הביא דין זה – „תלמיד שגלה לערי⁴ מקלט מגלין רבו עמו שנאמר וחי עשה לו כדי שיחיה“, והוסיף בקשר לזה: „וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין“.

ובביאור התוכן שבא הרמב"ם להשיענו בהוספה זו⁵ – יש לומר, שבזה סילק שאלה פשוטה בדין זה: אע"פ שחובה לספק להורג נפש בשגגה את כל הצרכים בעיר מקלטו (וכדברי

(*) ומינ' – ש"פ ואתחנן – מתברך (בשנה זו – תשמ"ה) היום דכ"ף מנ"א, הוא יום ההילולא של הרה"ג והרה"ח ומקובל רב פעלים לתורה ולמצות ורבים השיב מעון מוהר"ר לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן (אביו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א), אשר הגלה על עבודתו בהזדקת והפצת היהדות, ונפטר (בשנת תש"ד) בעיר גלותו אלאמא אטא במחוז קאזאכסטאן, ושם מ"כ. (1) ד, מב (ובשינוי ל' קצת – שופטים יט, ה). (2) מכות י, א (ראה מימרא שלפנ"ז בגמ' שם שהועתק הכתוב דפרשתנו (ולא דשופטים), ובע"י (וכן ביל"ש פרשתנו כאן) הועתק גם במימרא דילן. וראה ש"ך עה"ת פרשתנו עה"פ). (3) הל' רוצח רפ"ז.

(4) כ"ה ברוב כת"י ודפוסים (ראה רמב"ם מהדורת פרענקל בילקוט שנויי נוסחאות). (5) ובמעשה רוקח על הרמב"ם (אה"ק תשכ"ד) כאן, ש„הוצרך רבינו לביאור זה מפני שבגמ' . . דרשו פסוק זה לענין חיותו הגופנית“. וראה לקמן הערה 12.

(6) מכות שם. וכן ברמב"ם שם פ"ח ה"ח.

(7) וראה צפע"נ שהובא לקמן סעיף ג (ועיין יעקב שבעה ערה 20).

(8) ראה אה"ק סו"ס כח (מל"ת להאריז"ל פ' ויקרא) שהשגגות הן „מהתגברות נפש הבהמית“, ולכן גם שוגג צריך כפרה (רש"י שבועות ב, א ד"ה תולה). וראה רמב"ם הל' שגגות פ"ה ה"ו.

(9) מכות ב, ב ובכ"מ (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גלות ע' כג. וש"נ). וראה רש"י נח ט, ה.

(10) מכות י, ב (הובא גם בפרש"י משפטים כא, יג. וראה רש"י נח שם). וראה רש"י מכות שהובא לקמן בפנים סעיף ב.

(11) ל' הכתוב – ש"א כד, יד.

שגלה מגלין רבו עמו" איתא בגמרא: „מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון" – „שלא"¹⁶ יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה דאמרין לקמן¹⁷ שאינו מצוי אלא ברשעים". ונמצא, שבנידון „תלמיד שגלה" האופן המדובר הוא – אדרבה – (בעיקר¹⁸) „תלמיד שאינו הגון".

ואם כן, היאך כללו תלמיד כזה בסוג „בעלי חכמה ומבקשה", ועד לקביעה שחיו „בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין"?!

[ואע"פ ש„תלמיד שאינו הגון" משמעותו בפשטות – „אינו הגון" במעשיו, היינו שמתנהג שלא כדבעי (ואילו בנוגע ללימודו – שמא יש לומר שבתחום זה מצבו כדבעי) –

אבל הלא רואים אנו במוחש, שכאשר חסר בהנהגת התלמיד יש חסרון גם בהתמדתו ושקידתו בלימודו; ופשיטא שאי אפשר לומר כלפי תלמיד שכזה שישנו כלל – עד שמשום כן מגלין רבו – שתלמוד תורתו נעשה ה„חיים" שלו, כי באם כן הוא – בהכרח שיש לכך השפעה על הנהגתו].

ג. בנוגע להוספה (והטעם) שבדברי הרמב"ם („וחיי בעלי חכמה כו") כתב הגאון הרוגצובי באחת מתשובותיו¹⁹ „וזה הוא טעם רחמי",

(ומביא שם טעם אחר („בפשוט")

בתורה – דבר זה הוא שנעשה ל„עסקו", וממילא יש חובה להעמיד לו את האפשרות שיוכל להמשיך בלימוד (תורה) – אלא יתר על כן, זוהי שאלה העומדת בין חיים להיפך החיים („כמיתה חשובין"¹²); ומאחר שציווי התורה הוא „וחיי" – אין בידינו כל „ברירה" ויש הכרח לשלח את רבו לגלות „דתהוי ליה חיותא"¹³.

ובמקור הדבר (אשר „וחיי בעלי חכמה כו" בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין") – יש לומר שמקרא מלא דבר הכתוב¹⁴: „החכמה תחיה בעליה"¹⁵.

ב. אבל לכאורה – צריך עיון גדול בדברי הרמב"ם:

המסקנא המתבקשת לכאורה על-פי ביאור הרמב"ם היא – שדין „תלמיד שגלה מגלין רבו עמו" יחול דוקא בתלמיד שדרגתו היא כזו שכל חיוו הם תלמוד תורה, עד כי „בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין";

ואילו ההלכה הרי היא אמורה בסתם, „תלמיד שגלה"; לא נקבע בגמרא כל חילוק בדבר ואין שם כל דקדוק אודות סוג התלמיד הנידון.

ואדרבה: בהמשך לדין „תלמיד

(12) ומתורץ ע"ז למה מדגיש הרמב"ם השלילה („כמיתה חשובין") ולא הסתפק בהחוב (משא"כ לפי המעשה רוקח דלעיל הערה 5).

(13) להעיר מתוד"ה מאי שנא (גיטין יב, א) ד„לא משמע... דמשום וחי תיהוי העדפה דידיו". וראה קומץ מנחה (להמג"ח) מצוה תי שמחלק בין רב או תלמיד „דהתורה היא עיקר חיותו", למלך ומשרתיו כו'. ע"ש.

(14) קהלת ז, יב.

(15) וכהובא בחינוך מצוה תי ובנמוק"י מכות שם: התורה חיים היא דכתיב כי היא חיין ואורך ימין, כי חיים הם למוצאהם.

(16) רש"י מכות שם. ועד"ז בנמוק"י שם.

(17) מכות שם ע"ב.

(18) ראה לקמן סעיף ג ובהערה 23.

(19) שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סכ"א (הועתק בצפע"נ המלוקט על מס' מכות שם).

אינו „הגון“²⁴, ואעפ”כ פשע ולמדו (היפך הדין)²⁵! – ועוד כמה פרטים שצ”ע בפירושו שאין כאן מקומם – הרי עוד זאת ועיקר:

מזה גופא שהרמב”ם הביא את הטעם בספרו משנה תורה, שהוא ספר של „הלכות הלכות“²⁶, בהכרח לומר שלשיטת הרמב”ם טעם זה (אפילו שהוא „טעם רוחני“, הרי הוא) מתקבל (גם) על־דרך ההלכה, ופשיטא שאין הוא בסתירה להלכה הפסוקה שכל תלמיד שגלה מגלין רבו עמו.

ד. ויש לומר הביאור בהקדים דיוק לשון הרמב”ם – „בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד תורה כו“, ולכאורה: בכתוב נאמר „והחכמה תחיה“ בעליה“ בלבד; אך הרמב”ם הוסיף „ומבקשה!“ ובפרט שיש כאן הוספה (לא רק בלשון, אלא) בתוכן:

פירוש „בעלי חכמה“ הוא – שהללו לומדים תורה באופן ש„תורתו דיליה הוא“²⁷, שהאדם נעשה „בעלים“ על דברי התורה שלמד, „נקראת על שמו“²⁸ (ואיתא בגמרא²⁸ שזהו דוקא

לדין „מגלין רבו עמו“²⁰: מכך גופא שהתלמיד הנו הורג נפש (בשגגה) יש ראייה שהוא „תלמיד שאינו הגון“²¹, וכיון שאסור ללמד „תלמיד שאינו הגון“²², נמצא ש„הוא (רבו) פשע בזה לכן הוא משועבד“).

אבל,

[בנוסף לכך שצריך עיון בטעמו של הגאון הרוגצובי – שלפירושו נמצא שהדין „תלמיד שגלה מגלין רבו עמו“ אמור דוקא במצב²³ שבו גם הרב אינו „הגון“, היינו שהכיר בכך שתלמידו

(20) וראה עד”ז עיון יעקב (לע” מכות שם) בטעם הדין ד„רב שגלה מגלין ישיבתו עמו“. [אבל גם בזה – אין זה כשיטת הרמב”ם, שהרי מסתימת לשונו (הל’ רוצח רפ”ז) „וכן הרב שגלה כו“ מוכח שס”ל שהוא מאותו הטעם (כב”תלמיד שגלה כו“) ד„עשה לו כדי שיחי“ וחיי בעלי חכמה כו“ (וראה גם לקו”ש ח”ה ע’ 375 ובהערות 34, 35 שם). וכן מפורש במאירי מכות שם: וכן הרב שגלה כו’ שאין לו חיים בלא ישיבה. ואכ”מ].

(21) וכפרש”י מכות שם (הנ”ל) „אינו מצוי אלא ברשעים“. אבל ראה הערה 23.

(22) כהמשך הגמרא במכות שם (כנ”ל). וראה גם חולין קלג, א. רמב”ם הל’ ת”ת רפ”ד.

(23) ודוחק הכי גדול לומר שכל המציאות דהורג נפש בשגגה (ובמילא – תלמיד שגלה) היא רק באדם כזה שרשעתו גלוי עד כ”כ שהי צריך רבו להכיר בזה!

ומ”ש רש”י „שאינו מצוי אלא ברשעים“ – י”ל כוונתו בפשטות, שאצל תלמיד שאינו הגון יתור שכ”ח („מצוי“) מפני עונותיו ולכן צריך להזהר מתלמיד שאינו הגון. אבל גם אצל תלמיד הגון אפשר שיקרה שיהי הורג נפש בשגגה. ולכן נאמר „תלמיד“ סתם בלי שום הגבלה (למטה וגם למעלה).

ולהעיר שלשון רש”י זה („שאינו.. ברשעים“) לא הועתק ברש”י שבריי”ף. וכן ליתא בנמוקי שם.

(24) והרי מלמדין תורה גם ל„תם“ (רמב”ם הל’ ת”ת שם), היינו לתלמיד „שארין ברור לנו אם הוא טוב אם לאו“ (כס”מ ולח”מ שם).

(25) ולפמ”ש אדה”ז בהל’ ת”ת (פ”ד קו”א סק”א. וראה שם ס”ז) דגם בתלמיד שאינו הגון י”ל שהרב „צריך להכניס א”ע לבית הספק אם א”א בע”א“ – אין הכרח שהיתה בזה פשיעה (נגד הדין).

(26) ל’ הרמב”ם בהקדמתו לס’ משנה תורה (קרוב לסופה).

(27) קידושין לב, ריש ע”ב.

(28) ע”ז יט, א.

כאשר הלימוד הוא באופן של „הגה“, לעינא²⁹;

והביטוי „ומבקשיה“ בא ומוסיף – שאין האדם מסתפק בדברי התורה שלמד מכבר (ו„קנה“ לעצמו), אלא הוא בבחינת „מבקשיה“ – שמבקש ומחזר תמיד אחר הוספה, להתקדם מעלה בהשגת התורה (שהרי להשגת התורה אין כל גבול, וכמו שנאמר³⁰ „ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים“), ובלשון הרמב”ם³¹: „העובד מאהבה עוסק בתורה... והולך בנתיבות החכמה... נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד“.

ונמצא כי, לשיטת הרמב”ם, אימתי ראוי לומר שתלמוד תורה (חכמה) נעשה כל חייו של האדם? – כאשר הוא (אינו רק) בבחינת „בעלי חכמה (כי אם גם) ומבקשיה“.

ואם כן אינו מובן, כנ”ל: מהו מקורו של הרמב”ם להוספה זו שאינה מופיעה בכתוב?

ויתירה מזו: עפ”י מתחזקת השאלה הנ”ל (סעיף ב) – שלכאורה טעמו של הרמב”ם אינו מתאים עם ההלכה בפועל: על-פי הנ”ל נמצא, שכדי לחייב את את הרב לצאת לגלות עבור תלמידו, בהכרח שתהיה בתלמיד (לא רק המעלה של „בעלי חכמה“, אלא) גם תכונת „מבקשיה“ – בשעה שבגמרא נאמר כי המצב של „תלמיד שגלה“ קאי (בעיקר) ב„תלמיד שאינו הגון“!

ה. ולכן נראה לומר, שכוונת

(29) ראה רש”י ע”ז שם.

(30) איוב יא, ט. ה”ל ת”ת לאדה”ז פ”א ס”ה.

(31) ה”ל תשובה פ”י ה”ב ג. וכן שם ה”י.

הרמב”ם בהוספה „ומבקשיה“ אינה להוסיף עוד תנאי בדרגת התלמיד המדוברת – אלא האות ו’ שבתוכה „ומבקשיה“ היא במקום תיבת „או“^{31*}, וכאילו נכתב כאן „בעלי חכמה או מבקשיה“.

כלומר, הרמב”ם מיירי בשני סוגים³²: (א) אלו שכבר באו לדרגת „בעלי חכמה“, (ב) „ו(על-כל-פנים) מבקשיה“ – שטרם נעשו „בעלי חכמה“, אבל הם מבקשים להיעשות „בעלי חכמה“. ומאחר שהבטחת התורה היא „יגעת ומצאת תאמן“³³, ברור הדבר שסוף-סוף אכן ייעשה המבקש ל„בעל חכמה“. ונמצא ש„בכח“ הרי הוא כבר עתה בבחינת „בעל חכמה“ (אשר חייו „בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין“).

ועפ”י מיושב מה שדין זה נאמר ביחס לכל תלמיד (גם תלמיד שאינו הגון) – שכן מכך גופא שהרב (שבסתם הרי הוא „רב הגון“) קיבלו למחיצתו בתור תלמידו, הרי זו ראייה שהרב ראה והבחין, ועל-כל-פנים הרגיש, בתלמיד זה שהנו בגדר „מבקשיה“, שמופגש ומבקש (על-כל-פנים) להיעשות „בעל חכמה“ (דאם לא כן לא היה מקבלו בתור תלמיד³⁴);

(31*) כמו שמצינו בכמה מקומות (גם בפוסקים) – ראה יד מלאכי כללי הפוסקים אות לא. דרכי שלום כללי הפוסקים (נדפס בשד”ח הוצאת קה”ת כרך יו”ד) אות קעה. וש”נ.

(32) ראה עד”ז לקו”ש שנשמן בהערה 20. ושם, שב’ הלשונות הם כנגד ב’ הדינים שברמב”ם שם: (א) תלמיד שגלה כו’ (מבקשי). (ב) הרב שגלה כו’ (בעלי חכמה). עיי”ש.

(33) מגילה ו, ריש ע”ב.

(34) כפסק הרמב”ם (הל’ ת”ת שם. וכן בהל’

העולות מהענין הנ"ל היא – גודל הענין של „עשה לך רב“³⁷:

כאשר עורך אדם חשבון צדק אליבא דנפשיה, ובא לידי הכרה בכך שהנו במצב של „תלמיד שאינו הגון“, עלול הוא ליפול ליאוש ח"ו – כיצד זה יצליח להימלט ממצב זה, להשתנות ולהתהפך לתלמיד הגון, ואין צריך לומר – ל„בעל חכמה“!?

ועל כך באה העצה – „עשה לך רב“: כאשר ימצא רב אמיתי, ברור הדבר שהרב ילמדו ויורהו דרך עד שיעשהו ל„תלמיד הגון“;

ויהא אשר יהא מעמדו ומצבו בהווה – הנה אם רק יהיה בגדר „מבקשיה“, שיבקש להיעשות תלמיד הגון, אזי אפילו אם לפי שעה עודנו במצב ירוד, כזה הדורש מצד הרב ירידה והשפלה, בדוגמת ענין הגלות – פוסקת תורתנו אשר „תלמיד שגלה מגלין רבו עמו“, וממילא, בנוסף לכך שהרב ילמדו, הוא ישקיע השתדלותו³⁸ לעשותו לתלמיד הגון, עד לדרגת „בעל חכמה“, ועד שיעשהו כמותו (דהרב) ממש.

ז. ענין זה של „תלמיד שגלה מגלין רבו עמו“ ישנו גם בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד:

כל איש ישראל ביחס לקונו הרי הוא בדוגמת, כביכול, תלמיד עם רבו, וכדברי הכתוב³⁹ „וכל בניך (כל בן

ולפיכך הדין הוא ש„מגלין רבו עמו“ – כדי לגלות את הענין בתלמיד ולהוציאו מן הכח אל הפועל (שיעשה ל„בעל חכמה“ בפועל), עלידי הפיכת „תלמיד שאינו הגון“ ל„תלמיד הגון“³⁵, עד שיהיה ל„בעל חכמה“.

ויש להוסיף בזה:

37

הדין „עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא“ אינו מתייחס רק לרגע הראשון שבו מגיע ההורג נפש בשגגה למקום הגלות, אלא נדרש להבטיח את קיום „וחי“ על-פני כל הזמן שבו ימצא שם („עד מות הכהן הגדול“³⁶).

ועפ"ז נמצא, שהחיוב „מגלין רבו עמו“ אינו רק מצד מצבו הנוכחי של התלמיד, כאשר החכמה היא „חיו“ בכח בלבד, אלא (גם) מצד מצבו העתידי של התלמיד, כאשר יהיה ל„בעל חכמה“ בפועל,

כי מאחר שכבר עתה הנו בגדר „מבקשיה“, שוב ברור הדבר שסוף-סוף ייעשה „בעל חכמה“ בפועל, כנ"ל (ויש לומר שהתחיל מכבר לעסוק בכך בפועל) – ועל כן חל כבר עתה החיוב להבטיח שיתקיים בתלמיד „וחי“.

ו. אחת ההוראות הפשוטות ביותר

ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ז ד„מחזירין אותו למוטב (תחלה) .. ובודקין אותו ו(רק) אח"כ מכניסין אותו לביהמ"ד ומלמדין אותו“.

וגם אם „א"א בע"א“ שאז „צריך להכניס א"ע לבית הספק“ (כנ"ל הערה 25) – ה"ז רק כשהתלמיד „דחוק ליכנס ללמדו“ (אדה"ז בהל' ת"ת שם), ובודאי מכיר הרב שהוא בגדר „מבקשי“.

35 ראה גם דברי ירמ' על הרמב"ם הל' ת"ת שם.

36 מסעי לה, כה. שם, כה.

37 אבות פ"א מ"ו. – וראה לקמן ע' 247 ואילך. ועוד.

38 וראה לקמן סעיף ח הדיק ד„מגלין רבו עמו“.

39 ישע' נד, יג.

הרע, כמאמר חז"ל⁴⁵, "הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות" – המבקש להביא יהודי לידי מצב של מיתה רוחנית רחמנא ליצלו,

– ועל כך ישנה ההלכה הברורה בתורה: "תלמיד שגלה מגליו רבו עמו". ופירוש הדברים ברוחניות הוא: אע"פ שבפועל ובגלוי יהודי זה איננו "בעל חכמה", הרי ח"ו לומר שבשל כך יתבטל ממנו הקשר לה,

– שכן כל יהודי, יהיה מי שיהיה, הרי הוא על-כל-פנים בגדר "מבקשה" (כפתגמם הידוע של רבותינו נשיאינו⁴⁶: יהודי – אין הוא רוצה ואין הוא יכול להיות מנותק מאלקות), וממילא ישנה בו תדיר ההתקשרות לה' –

אין זאת אלא שהתקשרות זו שבו מוסתרת, ובלשון התניא⁴⁷, "היא בבחינת שינה ברשעים", אבל גם באותה שעה מגין הדבר מפני "גואל הדם" ומונע בעד מיתה רוחנית רחמנא ליצלו⁴⁸;

וכאשר יהודי מגלה ומראה את תשוקתו להיעשות תלמיד הגון – "מבקשה" בגלוי – תיכף יפעל הדבר את פעולתו לעשותו לתלמיד הגון ול"בעל חכמה", ואז "החכמה

ישראל) לימודי (תלמידי⁴⁰) הוי", היינו שכל אחד מישראל הוא תלמידו של הקב"ה. וכאשר יהודי חוטא ח"ו נגד ה' הרי הוא לפי שעה (עד אשר "ושב ורפא לו") בבחינת "תלמיד שאינו הגון".

והסיבה והאפשרויות לחטא היא – היותו כזה שאינו "בעל חכמה"⁴¹.

והביאור: רבינו הזקן מבאר (בתניא⁴²) את הפסוק (הנ"ל), "החכמה תחיה בעליה" – שחיותו של איש ישראל באה מהקב"ה ("אין סוף ב"ה"), והכתוב מייחס את חיותו לחכמה ("החכמה תחיה") לפי ש"אין סוף ב"ה מלוכש בכח" חכמה שבנפש האדם יהיה מי שיהיה מישראל" (וחיותו זו של הקב"ה מתפשטת "בכל בחינות הנפש כולה להחיותה" על-ידי בחינת החכמה).

ולכן, כאשר יהודי הנו בגדר "בעלי חכמה", הרי הוא מרגיש את הקשר שבו לה' (ל"אין סוף ב"ה" ה"מלוכש בבחינת החכמה שבנפש"), וממילא לא יתכן אצלו ענין של חטא; האפשרויות לחטא נובעת מכך⁴³ שאין הוא "בעל חכמה" והוא אינו מרגיש את הקשר ל"רבו" זה הקב"ה.

ובכן, כאשר הוא חוטא נגד ה', יש לו עסק עם "גואל הדם"⁴⁴ – זה היצר

(40) מצודות שם. וראה רד"ה וכל בניך

תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א טז, ב). ועוד.

(41) וכ"ה גם בפשטות הענין, כמרז"ל (סוטה

ג, א) אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח

שטות (היפך "החכמה"). וראה הערה 43.

(42) פ"ח.

(43) ראה תניא פכ"ד (ל, א ואילך). ושם (וכן

לפנ"ז פ"ט – כה, א) שהוא מצד הרוח שטות

המכסה על בחי' חכמה שבנפש.

(44) ראה לקו"ת במדבר (יג, ג) דענינו של כל

חטא שייך לשפיכת דמים, מה ש"שופך דם האדם (דקדושה) באדם (דקליפה)".

(45) ב"ב טז, א.

(46) היום יום כה תמוז (ושם כ"א סיון). וראה

גם ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ג ד. ועוד.

(47) פ"ט (כה, א).

(48) שלכן כשבא לידי נסיון בדבר אמונה אזי

היא ניצורה משינתה ופועלת פעולתה כ' (תניא

שם).

„מגלין רבו עמו“ (ולא „מביאין רבו עמו“ וכיוצא בזה) – שפירושו הוא, שגם אצל הרב הרי זה מצב של גלות.

אין זאת רק שהרב צריך להמצא עם תלמידו באותה העיר, אבל שם גופא הוא כבן-חורין,

– במצב כזה לא יוכל הרב להשפיע (בשלימות) על התלמיד באופן של „עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא“, כיון שביניהם יש מרחק עצום והפסק: התלמיד הנו בגלות, ואילו הרב – בחירות; וממילא, איך יתאפשר הדבר שהרב יצליח להשקיע עצמו בשלימות בעסק מצבו של התלמיד, לעשות ממנו „בעל חכמה“!?

אלא חובה היא שיתקיים „מגלין רבו עמו“: הרב צריך להמצא באותה (עמידה במצב של) גלות שבה מצוי התלמיד.

ועל-דרך-זה כביכול לגבי הקב"ה וישראל. כאשר יהודים נמצאים בגלות, אזי (בנוסף לכך ש„שכינה עמה“, הנה) „שכינתא בגלותא“⁵⁷, השכינה נתונה בגלות, וכמו שנאמר⁵⁸ „בכל צרתם לו צר“, זוהי צרתו שלו כביכול, „השכינה⁵⁹ שרויה עם ישראל בצרת גלותם“.

וממילא, אין כל מקום ליאוש ח"ו, ואדרבה – דבר ברור הוא שמבלי הבט על המצב האיום והנורא של הגלות,

תחיה“, היינו שמכח זה נכנסת בו חיות של קדושה בכל כחות נפשו, והדבר מבטל בדרך ממילא את שליטת היצר הרע⁴⁹.

ח. כשם שהדבר אמור בנוגע לכל יחיד – על-דרך-זה, ובמכל-שכן וכו' וכו', הוא בנוגע לכלל ישראל:

כאשר בני ישראל נמצאים בגלות, ובפרט גלות זו האחרונה, ובפרטי פרטיות – בחושך הכפול והמכופל של עקבתא דמשיחא, אפשר ליפול ח"ו ליאוש „מאין יבוא עזרי“⁵⁰,

– קובעת אפוא תורתנו הלכה ברורה „תלמיד שגלה מגלין רבו עמו“, ומאחר ש„מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל“⁵¹, „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות“⁵², מובן ממילא שהקב"ה („רבו“) נמצא, כביכול, בגלות ביחד עם בני ישראל („תלמידו“), וכמאמר חז"ל⁵³ „בכל מקום שגלו (ישראל) שכינה עמה“, ו„קוב"ה⁵⁴ אשתכח בינייהו (בגלותא) . . וקרי⁵⁵ ואמר⁵⁶ שובו בנים . . ארפא משובותיכם“ – והוא פועל שייעשו כולם „תלמידים מהוגנים“, ועי"ז יצאו מן הגלות.

יתר על כן: חז"ל דייקו ואמרו

(49) ראה תניא פכ"ד (שם) ופכ"ה. וראה גם ד"ה באתי לגני שם. ועוד.

(50) תהלים קכא. א.

(51) שם קמז, יט.

(52) שמו"ר פ"ל, ט.

(53) מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי (עה"פ לה),

(לד) ולא תטמא – סיום פ' ערי מקלט. ועוד.

(54) זח"ג ד, ב.

(55) וברדאי „קרי" דהקב"ה – פועל ועושה.

(56) ירמ' ג, כב.

(57) בלשון הזהר (ח"ג צ, ב) „שכינתא אתגלייא בהדיהו . . פורקנא . . לקב"ה . . לה" הישועה". וראה שיחת ש"פ אמור תשל"ז.

(58) ישעי' סג, ט. וכן „עמו אנכי בצרה“ (תהלים צא, ט). וכדחז"ל על ב' הפסוקים (תענית טז, א).

(59) ל' רש"י נצבים ל, ג. וראה לקו"ש ח"ט ע' 178 ואילך.

הנה „הוי' שומרך הוי' צלך (לפי שנמצא הוא) על יד ימינך”⁶⁰.

ועוד ועיקר – מאחר ש„שכינתא בגלותא”, הרי אף אילו מצד מצבם של בני ישראל יש קא-סלקא-דעתך שעל הגלות להמשך ח”ו עוד קמעא, הנה „למעני למעני אעשה”⁶¹: הקב”ה מביא את הגאולה למען עצמו כביכול,

(60) תהלים קכא, ה.

(61) ישעי' מח, יא. סנהדרין צח, א. וראה זח”ג טו, ריש ע”ב.

ובאופן של „אחישנה”⁶² – לא עכבן אפילו כהרף עין⁶³ – גואל הקב”ה את עצמו ואת בניו מן הגלות ומוליכם, וצועדים הם יחדיו⁶⁴, אל הגאולה האמיתית והשלימה, ומיד ממש.

(משיחת כ”ף טבת –

הילולא דהרמב”ם* – תשמ”ה)

(62) ישעי' ס, כד. סנהדרין שם.

(63) ל’ חז”ל (מכילתא ורש”י בא יב, מא)

בנוגע לגאולת מצרים, והרי כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז, טו).

(64) מקומות שבהערה 53. רש”י נצבים שם.

(* ראה לקו”ש חכ”ו ע’ 26. וט”נ.

